

DET KATOLSKE KONTRA DET EVANGELISK-LUTHERSKE KIRKERUM

Reformationen medførte forandringer indenfor mange områder af samfundslivet. Men da det primært var en forandring af tilværelsens religiøse aspekt, så blev forandringerne umiddelbart tydeligst for de fleste mennesker i det rum, hvor religionen blev praktiseret, kirkerummet. Her oplevede man snart, at der var kommet nye tider efter reformationen – hvad enten det var i Hertugdømmerne eller Kongeriget.

Det katolske kirkerum

Før reformationen var en sognekirke et helligt rum, det rum hvor mødet mellem Gud og menneske fandt sted. Ved døren var vievandskarret med det indviede vand placeret, og lige indenfor døren stod døbefonten hævet på et podie, så at hele menigheden kunne tage imod de nye medlemmer af menigheden. I skibet fandtes der ingen bænke, men nogle løse skamler eller murede vægbænke til de ældre medlemmer af menigheden. Under messen knælede man eller stod op. Langs væggene i skibet stod små murede alterborde med forskellige helgenfigurer eller altertavler, man kunne bede til. Det var i skibet menigheden opholdt sig under messen. Koret var derimod præstens domæne. Her foretog hans messens oplæsninger fra den latinsksprogede bibel, og her gennemførte han på menighedens vegne nadverens ritual. I den katolske fortolkning af nadveren bliver brød og vin ved indvielsen nemlig til Kristi kød og blod, så man måtte helst ikke spilde! Menigheden kom derfor normalt aldrig ind i koret, og i et særligt skab opbevarede man det indviede brød og vin, så det kunne tilbedes mellem messerne. Skriftemålet foregik i kirken, ikke i en lukket skriftestol. Det meste af messen blev gennemført på latin efter et fastlagt mønster, men på et tidspunkt trådte præsten frem til lægmandsalteret, et bord der stod under korbuen, og holdt en prædiken til menigheden på modersmålet – her i det nordlige Sønderjylland på dansk.

Det evangelisk-lutherske kirkerum

Efter reformationen blev kirkerummet indrettet til at opfylde de nye idealer for en gudstjeneste. Ændringerne har dog taget adskillige årtier, for alt det nye inventar var dyrt, og længe har man klaret sig med det, der var for hånden. Først et lille århundrede efter reformationen var nyindretningen gennemført alle steder. Stor betydning har det, at den protestantiske

En idealiseret evangelisk-luthersk gudstjeneste afbilledet på altertavlen fra slutningen af 1500-tallet i Tinglev kirke. Menigheden sidder ned, kvinderne endnu kun på løse bænke. Alle lytter til præstens ord fra prædikestolen, og centralt står Kristus på korset som præsten peger på. Foto: Jens Bruhn

kirke ikke er et helligt rum, idet forbindelsen mellem Gud og det enkelte menneske kan foregå alle steder, ikke kun i kirken. Først ryddede man skånsomt op blandt helgenfigurerne, en del blev i kirken, men en del endte også på loftet. I skibet blev der indsat bænke, hvor menigheden kunne sidde under gudstjenesten. Ordet var nu blevet det vigtigste, og det skulle man kunne høre. Nu blev mænd og kvinder adskilt, for det kunne man når de sad ned, men var vanskeligt i et katolsk kirkerum uden bænke. For at alle kunne høre prædiken, blev lægmandsalteret fjernet, og i stedet blev der indsat prædikestole, hævet over menigheden og ofte placeret ved sydvinduet, så præsten kunne få lys til at læse. For ikke at sidde med ryggen til dåben, blev døbefonten efterhånden flyttet op til koret. Nu var alt det vigtige samlet i kirkens østende: dåben, nadveren og Guds ord. Koret var ikke længere beholdt præsten. Alle skulle personligt have del i nadveren, så hele menigheden fik nu uddelt brød og vin ved alteret af præsten. Det var vigtigt for Luther, at alle skriftede deres synder, inden man fik del i nadverens sakramente. Derfor blev der i alle kirker bygget en skriftestol, der ofte stod på den ene side af alteret, hvor man skriftede sine synder til præsten inden gudstjenesten.

Reformationen nye opfattelse af gudstjenesten satte sit tydelig præg på kirkerummet i alle kirker. Det vigtigste inventar var stadig døbefont og alter, men bænke, prædikestol og manglende helgenfigurer og sidealtre gjorde meget til at den protestantiske kirke ser organiseret ud i modsætning til det lidt rodede billede, som en middelalderlig katolsk kirkerum kunne have.

FAKTA

Salmesang var en vigtig del af den lutherske gudstjeneste, men hverken salmebøger eller orgler blev indført i almindelige kirker før et par hundrede år efter reformationen. Man sang i stedet uden musikledsagelse anført af degn og præst og man kunne salmerne udenad. Ofte blev de samme salmer sunget søndag efter søndag i årtier.